

Iordan Datcu

Constantin Eretescu, elev al profesorului Mihai Pop

Să precizăm de la început că i-a fost student, că a fost apoi cercetător (1964 – 1980) la Institutul de Etnografie și Folclor în vremea directoratului lui Mihai Pop, că a fost secretar de redacție la „Revista de etnografie și folclor” în anii când profesorul era redactor-șef al publicației, că și-a dat cu acesta doctoratul cu teza *Elemente mitologice în literatura populară* (1978), că, în fine, a recunoscut că a învățat din metoda de cercetare pe teren a profesorului.

Câteva date biografice ale lui Constantin Eretescu. S-a născut la 22 mai 1937 la Cetatea Albă, ca fiu al lui Petre Eretpohian, mic funcționar la tribunal, și al Alexandrei Eretpohian (născută Cuharschi), bibliotecară. Mama sa, pe numele său mic Șura, a fost fiica unui leah din Cracovia, Mihai Kuharski, căsătorit cu ucraineanca Xenia Doncenko, căreia i se spunea Xiuta. Să reținem că mama lui Constantin Eretescu avea pasiune pentru lectură iar tatăl său era un bun povestitor. În 1943, judecătoria din Cetatea Albă admite redobândirea numelui de Eretescu al părinților săi.

Venită în țară, în timpul războiului, familia Eretescu locuiește o vreme la Târgoviște, în final stabilindu-se în București. Copilul Eretescu urmează școala primară în cartierul Ferentari, unde copiii îl apelează „Rusule”. La intrarea în țară, din toată familia doar Alexandru Eretescu se descurcă în limba română, bunica și fiul, Constantin, știind doar rusește. Face liceul la „Mihai Eminescu”, unde absolvă în 1954. Între anii 1955 și 1959 este student la Facultatea de Filozofie, de unde este exmatriculat, din motive politice, în 1959. Absolvă, în 1961, Facultatea de Filologie la București. Câțiva ani (1961 – 1964), este profesor de limba și literatura română la Copăceni – Ilfov. În 1980, emigrează, împreună cu soția sa, Sanda Golopenția, în SUA, și se stabilește la Providence (Rhode Island), unde este profesor de antropologie culturală și folclor (1986-1996). A fost co-editor al versiunii americane a revistei „Lupta” (1984).

Până în anul stabilirii la Providence, Eretescu tipărise, în țară, un număr considerabil de studii, cu o tematică diversă: despre unele basme, obiceiuri familiale, măștile la priveghi, metamorfoza în folclor, stadiul actual al cântecului popular, motiv și variantă în lirica populară, formalizare în procesul transmiterii informației folclorice, caracterul exogamic al comunității sătești maramureșene, relația dintre gest, ritual și mesaj. A fost

coautor al volumelor *Folclor din Țara Loviștei* (1970) și *Folclor coregrafic din Vrancea* (1973).

După 2000, tipărește cărțile: *Vrăjitoarea familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi* (2003) și *Folclorul literar al românilor* (2004). *Vrăjitoarea familiei* cuprinde, grupate în secțiunile *Folclorul familiei*, *Povestiri cu stafii și alte spirite*, *Povestiri istorice*, *Legende urbane* și *Povestiri tradiționale*, scurte povestiri, unele amuzante, altele relatând întâmplări dramatice, colportate de tineri instruiți și culese de studenții de la Providence ai profesorului. Sunt povestiri care „pornesc de la întâmplări reale sau doar imaginate, totdeauna plauzibile, reflectând mentalitatea și anxietățile omului modern în fața unor primejdii cu care adesea nici nu știe cum să se confrunte.” Cealaltă carte, *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană*, este, între altele, o pledoarie pentru vivacitatea și productivitatea folclorului. O noutate – am spune absolută – în cărțile românești din acest domeniu, adusă de carte este ultimul capitol, *Folclorul orașului*, cu subcapitolele *Anecdota*, *Bancurile*, *Zvonul* și *legenda urbană*.

Dar să revenim la subiect: C. Eretescu, elev al lui Mihai Pop. Vom deschide mai întâi o paranteză. C. Eretescu și-a vădit, încă din anii studenției, preocuparea pentru proză. A fost un vajnic membru al cenaclului literar „Th. D. Neculuță”, care-și ținea ședințele într-un subsol al Observatorului Astronomic de pe Bd. Ana Ipătescu (actualmente Lascăr Catargiu), la care participau, între alții, T. Păcă, Tudor George, Al. Calais, Mircea Anghelescu, Virgil Mazilescu, Iosif Naghiu, Gabriela Melinescu, Ilie Constantin, Rodica Iulian, Miron Kiropol. N-a reușit să tipărească, în acei ani, în țară, nimic din prozele sale. A debutat cu o povestire într-un volum de proză contemporană românească, în care mai figurau Sorin Titel și Dumitru Țepeneag, volum tradus în germană de Max-Demeter Peyfuss și apărut în Austria (1967), alte narațiuni scurte ale sale fiindu-i difuzate la „Deutsche Welle”. A tipărit volumele: *Noaptea*, roman (Providence, 1988). *Pensiunea Dina. Jurnal de emigrație* (București, 1995), *În căutarea Alexandrei*, roman (București, 1999), *Dezvăluiri târzii ale unui pretins martor ocular*, teatru (2000), *Party cu un ceas mai devreme*, roman (București, 2001), *Fetele lui Ianus*, eseuri (București, 2001) și *Periscop. Mărturiile unui venetic* (București, 2003). În această din urmă carte, pe lângă evocarea celor mai vechi amintiri ale scriitorului, a anilor copilăriei la Cetatea Albă, a anilor școlarității și ai studiilor universitare la București, figurează multe și relevante pagini despre traseul biografic al cercetătorului de la Institutul de Etnografie și Folclor. „Duhul răului” – scrie Eretescu – „coborât asupra tuturor se afla pretutindeni, dar o flacăra a lui era întreținută și în interior”. Sunt, în aceste pagini, evocate atacurile la adresa institutului apărute în „Lupta de clasă”, sunt inserate portrete ale unor personalități: Mihai Pop, Ovidiu Bârlea, Adrian Fochi ș.a. Iată o parte din portretul profesorului său: „Ceea ce-l definea pe Mihai Pop era plăcerea de a se afla printre tineri. Un bărbat robust, frumos în felul maramureșenilor, înalt, cu un ușor zâmbet întrebător, câteodată ironic, nicicând batjocoritor sau disprețuitor. La facultate i se spunea Oaia sau Moșul. Prima poreclă era, cu siguranță, o referire la „Miorița”, dar și la faptul că, încă de timpuriu, părul un pic cârlionțat albise. La vremea când i se spunea Moșul, era un bărbat verde, care nu trecuse de cincizeci de ani. Cel mai bine îți cunoști șeful pe teren. Am

făcut parte din echipa lui în mai multe rânduri și nu l-am auzit niciodată cerând pentru sine vreun privilegiu, oricât de mărunț. Mânca laolaltă cu ceilalți, cu satisfacția țăranului care capătă hrană la sfârșitul unei zile de trudă. Bucuria cea mai mare o avea stând de vorbă. Îi plăcea la nebunie să-l contrazici, să-i arăți un unghi al problemei pe care nu-l avusese în vedere. Un calambur reușit îi lumina toată fața. El este cel care m-a învățat să vorbesc cu țăranii. Nu sunt sigur că am deprins cu adevărat tehnica lui. Pornea discuția într-un punct care nu avea nimic cu ceea ce-l interesa. Vorbea despre cosit, despre vreme, despre familie. Țăranul, bărbat sau femeie, se lăsa atras în dialog. Și numai treptat, trecând printr-un șir întreg de replici, ajungea acolo unde voia de fapt să se afle. În acest moment, partenerul lui de discuție îi era prieten, gata să-i spună tot ceea ce dorea. Aflase în același timp lucruri prețioase despre omul cu care stătuse de vorbă, detalii care-l apropiaseră de el. Cei din jurul lui își treceau la început greutatea de pe un picior pe altul, pentru ca abia târziu să-și dea seama de calitatea performanței. După ce se despărțea de interlocutor, îl lua de braț pe cel de lângă el și-i spunea zâmbind: „În meseria asta nu trebuie să te grăbești niciodată.”

Fragmentul este, cum am mai spus, mai lung, dar ne oprim aici cu convingerea că Eretescu a deprins ceva esențial de la Mihai Pop, cu convingerea, de asemenea, că evocatorul, pe lângă calitatea de antropolog, o are și pe aceea de remarcabil portretist.

În fine, a crezut că n-a spus el tot ceea ce trebuie spus despre Mihai Pop, de aceea, acum câțiva ani, a lansat ideea alcătuirii unui omagiu Mihai Pop, la care să contribuie toți cei care l-am cunoscut. Nu știu să se fi alcătuit acest necesar volum. Asemenea volume se pare că nu prea au sorti de izbândă. Un exemplu în acest sens este și omagiul lui Ovid Densusianu, la alcătuirea căruia Ion Diaconu a început încă din interbelic. Se află și acum la Ioan Șerb, care bine ar face să-l publice.*

Rezumat

Constantin Eretescu, student al profesorului Mihai Pop și cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor în perioada 1964-1980, emigrează după acest an în SUA și se stabilește la Providence (Rhode Island), unde predă antropologie și folclor (1986-1996). Format de profesorul Pop în spiritul cercetării folclorului ca și concept deschis, Constantin Eretescu a semnat studii importante, atât în țară, cât și în străinătate, o sinteză remarcabilă a preocupărilor lui în domeniu constituind-o *Folclorul literar al românilor. O privire contemporană* (2004).

Abstract

Constantin Eretescu was a student of professor Mihai Pop and began his career as a researcher with the Institute of Ethnography and Folklore in the period 1964-1980. Then he emigrated to the USA and settled in Providence (Rhode Island), where he taught anthropology and folklore (1986-1996). A disciple of Professor Pop in researching folklore as an open concept, Constantin Eretescu signed important studies in Romania and abroad. One of his remarkable synthesis is the book *The Literary Folklore of the Romanians. A Contemporary Perspective* (2004).

---

*A apărut în 2005: *Ovid Densusianu în amintirea și conștiința critică românească*, ediție îngrijită de Ion Diaconu și Ioan Șerb, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, XXII + 482 p.